

Mitterrand: el llarg adéu

Les presidencials franceses arriben. I el successor de Mitterrand aviat ocuparà l'Elisi. Però el president sortint deixa una fonda i personalíssima empremta.

Mitterrand va dir en una ocasió, en ésser preguntat sobre quina havia de ser la primera qualitat d'un polític: "La indiferència". Molta gent no ho va entendre, alguns van interpretar que el llavors encara president de la república es referia a la necessària distància que el primer mandatari de la república havia de mantenir envers els comentaris –aduladors i agressius– que constantment el volten. I probablement així era, però ara sabem que Mitterrand mirava més lluny: mirava cap a la història, l'únic jutge acceptable.

Per a qualsevol observador de la vida política francesa, aquesta característica de François Mitterrand no és nova, és simplement una nova versió d'un estil que va inaugurar el general De Gaulle, autèntic pare de l'actual règim polític francès, és a dir, la V República. I si mirem endarrere, no deixa de ser una ironia històrica que Mitterrand, llavors principal adversari del general i crític més desprietat del règim que aquest havia dissenyat a la seva mesura, s'hagi convertit en el president que millor s'ha adaptat a l'herència gaulista.

Efectivament, Mitterrand, l'any 1958 (en què es va fer l'actual Constitució per obra i mà de Michel Debre, fidel deixeble de De Gaulle), encapçalava el grup de polítics, juristes i analistes polítics que van denunciar el nou règim, definint-lo com a "cop d'estat permanent". La raó: els excessius poders que la nova Constitució atorgava al president de la República, l'escassa capacitat del Parlament per controlar l'executiu, el menysteniment en què quedava la figura del primer ministre, que si

en un règim parlamentari clàssic és el cap de l'executiu, en el nou règim polític francès quedava com un simple ordenança del president. Tot això Mitterrand ho va dir, ho va escriure i ho va denunciar, en la seva triple condició de polític experimentat, expert jurista i, no hi ha dubte, notable analista i "fabricant d'opinió" (per utilitzar un anglicisme de moda). Posats a criticar, Mitterrand va ser dels primers a afegir a aquestes crítiques l'excessiva duració del mandat presidencial —set anys— i la possibilitat de reeleccions successives.

És cert que no ha estat el primer president a desdir-se de declaracions passades, el mateix Giscard d'Estaing va incórrer en la mateixa actitud. Però el fet interessant és que François Mitterrand, de tots els presidents de la V República, ha estat el que més temps haurà durat en el càrrec: catorze anys.

Efectivament, el seu predecessor Giscard d'Estaing només va ocupar el càrrec un mandat, entre 1974 i 1981. L'anterior a aquest, Pompidou, fidel entre els fidels a De Gaulle, va morir (justament de càncer) en l'exercici del seu càrrec, a l'abril de 1974, i no va poder acabar ni tan sols el seu primer mandat. I el General De Gaulle? Va accedir al càrrec, al 1958, i el va deixar al 1969, en perdre un referèndum sobre un tema secundari —la reorganització de les administracions territorials—, però en el qual va posar en joc la seva continuïtat, per tal de forçar una reacció plebiscitària a favor seu.

Així que el màxim adversari del règim en el moment de la seva fundació ha batut tots els rècords de durada en el càrrec i d'"adaptabilitat" a les seves característiques. Efectivament, De Gaulle i Mitterrand són els dos extrems (en el temps) d'una determinada manera d'entendre la vida política, el règim constitucional francès i, àdhuc, el paper i lloc de França al món. Ni Pompidou, ni Giscard no van saber, o no van poder, entendre la noció de *grandeur* com a instrument de política exterior. Hi ha, doncs, un estil, en l'exercici del càrrec presidencial, i Mitterrand l'ha portat fins als seus límits. Aquest és el resum més condensat de la seva herència, fins al punt de fer oblidar altres aspectes del mitterrandisme molt significatius. I més particularment la seva trajectòria política des de la Segona Guerra Mundial fins a 1958, anys en què França va canviar de règim. És cert que en començar la guerra mundial va combatre, va ser empresonat pels nazis, va fu-

Mitterrand va tenir el mèrit d'acceptar la lògica segons la qual el primer ministre ha de tenir el suport del Parlament, i donat que aquest era de dreta, va nomenar Jacques Chirac —un altre dels seus adversaris eterns, en la foto de dalt— per a primer ministre.

gir fins a tres cops (les dues primeres vegades va fracassar) de camps alemanys, i va tenir un paper considerable en les xarxes de la resistència contra l'ocupació (de fet, a les files dels maquis va conèixer la que seria la seva esposa fins avui, Danielle). Fa uns anys es va saber que en ocasió d'una trobada al 1943, a Londres, entre Mitterrand i el general De Gaulle, va néixer instantàniament entre els dos homes una antipatia i una malfiança que ja no els deixaria mai més. Sentiments, a més,

absolutament simètrics i mutus. Però no va ser fins fa un any que el mateix Mitterrand va admetre, per mitjà d'un llibre sobre la seva vida escrit per F. Pean, que els dos primers anys de la guerra la seva relació amb el règim de Petain va tenir zones d'ambigüitat i zones francament fosques, com ara la seva amistat personal amb Touvier o Bousquet, personatges que fins els nostres dies la justícia francesa ha perseguit o processat pel seu passat obertament pro-nazi durant la guerra. Això no fa de Mitterrand un col·laboracionista de l'ocupació, però exemplifica molt bé una cosa que la memòria col·lectiva dels francesos tolera malament: resistents de la primera hora, n'hi havia molts pocs; al principi, el règim de Petain era força popular; l'antisemitisme francès no va ser tot d'importació.

Igualment, en relació a la guerra (mai declarada) d'Algèria, Mitterrand, jove ministre, va tenir responsabilitats directes en els departaments de Justícia i d'Interior al més alt nivell en allò que la premsa de l'època anomenava "els esdeveniments" d'Algèria, mentre l'esquerra més intransigent, els comunistes, els reduïts nuclis del futur PSU, i molts intel·lectuals, es mostraven favorables a la causa de l'FLN i de la independència de la colònia. Si Mitterrand va abandonar la dubtosa causa de la consigna "*Algerie française*", ho va fer tard, quan el mateix general De Gaulle havia optat per la independència.

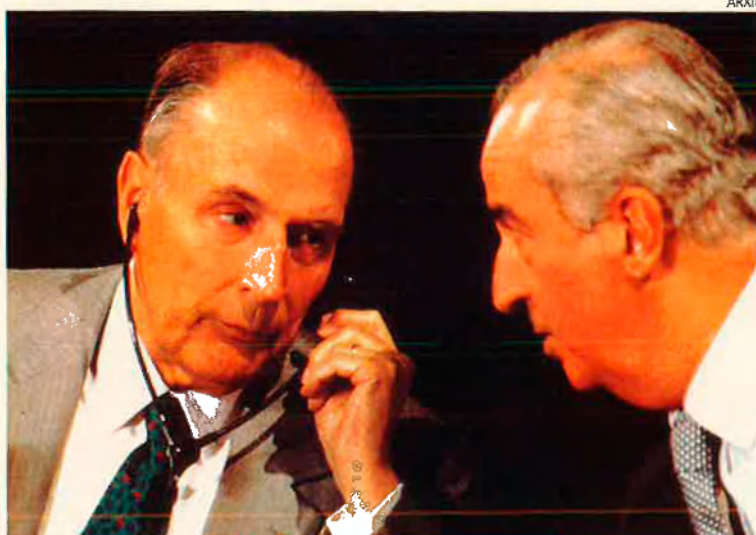
Ja sota la V República, i sempre com a principal adversari de De Gaulle, Mitterrand va seguir amb la seva trajectòria ambivalent. Al 1965 va aconseguir posar De Gaulle en dificultats a les primeres eleccions presidencials i obligar-lo a anar a la segona volta, i va establir les bases per unificar l'oposició d'esqueres, llavors molt fragmentada i dividida. Però al 1968 va intentar manipular descaradament l'impacte social de la protesta de maig, proposant-se a si mateix com a cap d'un govern

d'oposició que ningú no reclamava i que De Gaulle, passada l'agitació i en les eleccions legislatives anticipades de poc després va reduir a cendres. No hem d'oblidar que en les presidencials de 1969, quan De Gaulle havia dimitit, el candidat socialista (Mitterrand, molt calculador, no era el candidat, sinó el seu fidel amic Deferre) va treure el 6% dels vots.

La pregunta és, com aquest home va poder en tan poc temps capgirar el seu destí, i darrere seu el de l'esquerra francesa? Entre 1971 i 1981, Mitterrand, que tothom donava per mort i enterrat, almenys políticament, va unir i refundar les diverses famílies socialistes en el nou Partit Socialista Francès, poc després va establir les bases de la Unió de les Esqueres, que si bé va tenir una trajectòria tumultuosa (no era fàcil ser unitari amb el Partit Comunista Francès, sota la direcció de G. Marchais), va crear les condicions de la victòria posterior, va integrar el PSU, partit petit però amb quadres valuosos i encapçalat per Michel Rocard, i sobretot, va protagonitzar la victòria electoral de 1981. Era la primera vegada, en els 23 anys de la V República, que es produïa l'alternança entre esquerra i dreta, i l'alternança és la prova de foc d'un règim polític nou.

Queda el balanç dels seus catorze anys de presidència, en un règim molt especial, paradigma de "presidencialisme". El mèrit de Mitterrand, o un dels mèrits principals, és el d'haver passat amb èxit una prova que el règim francès actual no havia passat mai, i és la cohabitació. Això és, la coexistència entre una presidència d'esquerra, i un parlament i govern de dreta. Tots ells sorgits, en eleccions diferents, del sufragi universal, amb la legitimitat que això dona. No havia passat mai, abans de 1986. De Gaulle, Pompidou, Giscard, és a dir, la dreta en les seves variants franceses, havien governat sempre amb majories afins al parlament, de manera que el primer ministre era un intermediari fidel i no problemàtic. Simplement, i encara que el text de la Constitució no en parlava, De Gaulle volia un executiu fort i no creia possible la hipòtesi que l'electorat donés mandats de signe diferent a una i altra institució.

Però al 1986, quan Mitterrand encara tenia més de dos anys de mandat presidencial per endavant, les eleccions legislatives van donar una clara majoria a la dreta. El president, a França, no és un poder "simbòlic" com ho és el cap de l'estat a Gran Bretanya o a l'estat espanyol.

Anys després de Chirac, en repetir-se el fenomen de la cohabitació, Mitterrand va nomenar Édouard Balladur (dalt). Dues cohabitacions, dos possibles enfrontaments. Al 1988, de tota evidència, Mitterrand en va sortir enfortit, de la cohabitació, perquè va tornar a guanyar les presidencials (contra Chirac). Ara ja no es presenta, però ha deixat una dreta enfrontada.

Surt del sufragi universal en eleccions competitives, té un programa, té una ideologia, té poders i els fa servir. Dues legitimitats, al 1986, quedaven enfrontades, i la Constitució no aclaria el supòsit.

Mitterrand va tenir el mèrit d'acceptar la lògica segons la qual el primer ministre ha de tenir el suport del Parlament, i donat que aquest era de dreta, va nomenar Chirac —un altre dels seus adversaris eterns— per a primer ministre. Com uns anys després, en repetir-se el fenomen de la cohabitació,

va nomenar Balladur. Dues cohabitacions, dos possibles enfrontaments. Al 1988, Mitterrand en va sortir enfortit, de la cohabitació, perquè va tornar a guanyar les presidencials (contra Chirac). Ara ja no es presenta, però ha deixat —suprema habilitat— una dreta enfrontada i una fractura insuperable entre Chirac i Balladur. Ha deixat també un Partit Socialista dividit, desprestigiats, febles, i ha contribuït decisivament a tallar l'herba sota els peus de l'únic hereu possible: Michel Rocard, que va ser primer ministre entre 1988 i 1991, amb un resultat força bo en comparació amb l'obra dels altres primers ministres socialistes que ha tingut Mitterrand des de 1981.

Sigui quin sigui el resultat de la segona volta, Mitterrand i el "mitterrandisme" quedaran com una referència inevitable en qualsevulla anàlisi de la V República.

Mitterrand ha personalitzat l'estil presidencial, tant o més que De Gaulle. Ha portat els principis francesos en política exterior més lluny que el mateix general. Ha posat de relleu que la tenacitat, la visió a llarg termini, la "indiferència" (segons les seves paraules) a tot allò que pugui interferir en l'acció del polític, són virtuts (en el sentit que Maquiavel va donar al terme "virtu") necessàries, imprescindibles. Fins al punt que tot això pot fer oblidar les altres parts del personatge, les zones fosques, els anys "difícils". La determinació i tenacitat amb què afronta el final de la seva vida (la seva malaltia mostra ja signes definitius en aquest sentit), que coincideix amb el de la seva vida política, el porten a aquest mateix tipus d'estil, distant i indiferent. "Fins al 7 de maig, la meua salut és un afer d'estat. Després, es cosa meua, i ho prefereixo així", i va afegir immediatament: "no importa allò que passi quan jo ja no hi sigui", en resposta a una pregunta convencional d'un periodista. Per a determinats personatges, quan no queda res més, l'estil pot ser-ho tot.

Pere Vilanova